

FEHÉR ÁGOTA

TEHETSÉGGONDOZÁS MINT KOMPLEX SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS

A Pedagógiai Kar tehetségprogramjának szemléleti pillérei

A tehetségek legjobb képességeinek kibontakoztatása akkor valósulhat meg teljesebben, ha a személyiség fejlesztése mind kognitív, mind érzelmi, lelki vonatkozásokban egyaránt helyet kaphat. Pedagógusképző intézményként célunk ezt a komplexitást kifejezni, támogatni, így tehetségszolgáltató programjaink által egyaránt építkezünk a személyes érdeklődésre, ennek mentén a kitartó, elmélyült munka, a feladatok iránti elköteleződés megerősítésére. Mindezeket túl a lelki támasz nyújtása teszi teljesebbé a tevékenységeket, így jelen tanulmány e tényezők szerepének elemzése során kiemelten tekint a hitbeli elköteleződés támogatására is.

Kulcsszavak: Pedagógiai Kar, tehetséggondozás, komplex személyiségfejlesztés, egyéni érdeklődés, kitartás és feladatok iránti elköteleződés, lelki támogatás

Tehetséggondozás mint komplex személyiségfejlesztés – A Pedagógiai Kar tehetségprogramjának szemléleti pillérei (Talent development as complex personality development – The conceptual pillars of the Faculty of Pedagogy's talent program). The best abilities of talented individuals can be fully developed when personality development is given equal weight in cognitive, emotional, and spiritual terms. As a teacher training institution, our goal is to express and support this complexity, so our talent development programs build on personal interest and, along these lines, reinforce perseverance, deepened work, and commitment to tasks. In addition to all this, providing spiritual support makes the activities more complete, so this study also focuses on supporting commitment to faith when analyzing the role of these factors.

Keywords: Faculty of Pedagogy, talent development, complex personality development, individual interests, perseverance and commitment to tasks, spiritual support

Bevezetés

A tehetséggondozás és általa a legjobb képességek kibontakoztatása minden oktatási-nevelési intézménynek kiemelt feladata, s így pedagógusképző intézményként szerepünk a pedagógusok számára segítség nyújtása e vonatkozásban is. A köznevelési törvény kapcsolódó megjelölését¹ követve a tehetség lényegi meghatározói a magas szintű általános vagy speciális képességek, a kreativitás, valamint a feladatok iránti erős motiváció, elköteleződés. Ezen alaptényezők megerősítése és fejlesztése alapvető részét képezi a pedagógusok tevékenységeinek, egyúttal az intézményi szellemiség szintén jelentősen meghatározza ennek módját, részleteit.

¹ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 4. § 14. pont [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

A református intézmények elköteleződése a tehetséggondozás irányában mély gyökerekre vezethető vissza, kiemelten a több száz éves református kollégiumi hagyományokra. Intézményrendszerünknek e sajátos példái rámutattak a szakmai ismeretek és készségek fontosságán túl a hitbeli érintődés szerepére, amelynek támogatása a tanulmányi eredményességen túl a lélekben való további gyarapodást is megsegíti, s e tényezők egymásra is közvetlenül hatással vannak. „A református oktatás alapját a hit és a szakmai igényesség kettőssége adja. [...] Nekünk egyszerre kell biztosítani a hitbeli és a szakmai minőséget, példát kell mutatnunk.”² Ez a szemlélet pedig minden diák számára is egyaránt értékes húzóerőt képvisel: „Magasabbra tudjuk őket emelni, és ez olyan érték, amit érdemes tudatosabbá tenni”³ mind a hátrányos helyzetű, mind a speciális nevelési igényű diákok oktatásához-neveléshez kapcsolódóan egyaránt.

Felekezeti intézmények, így többek között református köznevelési intézmények tehetséggondozó tevékenységeihez kapcsolódóan Pusztai Gabriella (2020) kutatásai is megerősítik: a tehetséggondozásnak mint tanórán kívüli ún. extrakurrikuláris tevékenységeknek meghatározó szerepe van egy intézmény profiljában. Ezek között elkülönül a tanulmányi jellegű és a hitéleti neveléshez kapcsolódó kiegészítő tevékenységek köre, ám alátámasztható, hogy a minél jobb teljesítményre való ösztönzés szempontjából a leghatékonyabb, ha ezek közvetlenül is összekapcsolódnak.⁴

Református pedagógusképző intézményként a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kara e szellemiséghez hűen törekszik a pedagógushivatás iránt érdeklődőket támogatni a szakterület elsajátításában, s ennek során elmélyíteni ismereteiket és készségeiket a gyermekek legjobb képességeinek kibontakoztatásához kapcsolódóan is. Mindennek jelentős meghatározója a gyermekek életkora, hiszen a kisgyermek- és a kisiskoláskor időszaka még érzékenyebb lelki rezdüléseket hordoz: ekkor gyökerezik az alapvető forrása az egyre komplexebb ismeretek és készségek elsajátításának, s egyúttal ekkor még fokozottabban szükséges a kellő érzelmi-lelki támasz a gyermekek kísérése során.⁵ A Kar képzései „egyház- és nemzetstratégiai

² Gál Márk: „Nem magunkért, hanem a magyar társadalomért tesszük.” A Magyarországi Református Egyház Oktatási Szolgálat, *Reformátusok Lapja*, LXIX. évf., 2025. szeptember 17. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

³ Uo.

⁴ Pusztai Gabriella: *A vallásosság nevelésszociológiája, Kutatások vallásos nevelésről és egyházi oktatásról*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2020, 65. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

⁵ A tehetséggondozás vonatkozásában a pedagógusképzéshez célzottabban kapcsolódó elemzések a tanárképzést érintik inkább, tehát alapvetően magasabb életkorú diákok tehetséggondozásához illeszkedőek. E kutatások mindemellett nem érintik hitéleti meghatározók szerepét, többek között református intézmények szellemiségét. vö. Rapos Nóra – Lénárd Sándor: *Tehetséggondozáshoz kapcsolódó tartalmi elemek a pedagógusképzésben*, Tehetségműhely 10., Budapest, Nemzeti Tehetség Központ, 2021. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.); Bodnár Gabriella – Mező Ferenc (szerk.): *Tehetséggondozás a felsőoktatásban*, Debrecen, Magyar Tehetséggondozó Társaság, 2024. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

célokat szolgáló képzések, ... az egyházi felsőoktatás és oktatás minőségi többlete”⁶ fejeződik ki általuk. Szemléletünket alapjaiban meghatározza: „életünk, munkánk, törődésünk és fáradozásunk az előttünk minden részletében nem ismert isteni akaratba simul bele. Ez alázatra és reménységre indít bennünket”⁷, s e bibliai értékek a tehetséggondozás irányában is intézményünk elköteleződésének forrásait jelentik.

Jelen tanulmány a Pedagógiai Kar tehetségszolgáltató szemléletének gyökereit követve a szakmai fejlődés és a hitbeli érintődés egységének szerepét vizsgálja. E minőségi többletet tekintve a tehetséggondozás mint komplex személyiségfejlesztés bontakozhat ki, általa a legjobb képességek kibontakoztatása teljesebbé tehető. Két fő pillérre támaszkodunk ennek során: az ismeretekben, tudásban való elmélyülés és kitartás, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó érzelmi-hitbeli támasz, a bizalom, a valakihez tartozás támogató szerepe.

Kitartás és feladatok iránti elköteleződés mint a kibontakozás forrása

Az egyéni érdeklődés sajátosságai és szerepe

A tehetségek világának kiemelt meghatározója az elmélyültség, a bevonódó, kitartó türelem, amellyel az adott terület részletgazdagabban tárható fel, készségek gondosabban begyakorolhatóbbak, a feladat magasabb minőségű megoldása további eredményességhez segíti. A feladatok iránti elköteleződés alapjaiban minden tehetségelméletnek része, közvetlenül érintik a tehetségről szóló diskurzusok.⁸ Mindennek forrása szorosan kapcsolódik a személyes érdeklődéshez, hiszen azon terület irányában, amely illeszkedik a személy érdeklődésével, annak mentén még kitartóbbá tud válni. A tehetséggondozás gyökerezése szempontjából igen fontos tehát, hogy az érdeklődésre történjen építkezés: ún. tehetséggazdagító programok⁹ gyakran az érdeklődés feltérképezésével kezdődnek, majd ennek nyomán az adott terület részleteinek további kibontása jelenti a tehetségfejlődés útját.

A pedagógusképzés vonatkozásában tekintve a témára még fontosabb a gyermeki spontán érdeklődésre való építkezés, hiszen az érdeklődés irányának felismerése a

⁶ Pap Ferenc: Éljen, növekedjék, virágozzék! 30 éves a Nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Kar, *Nagykőrösi Önkormányzati Hírek*, XV. évf., 2020/43, 15. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

⁷ Uo., 15.

⁸ Balogh László – Révész György: Tehetségmodellek mint a fejlesztő programok kiindulási alapjai, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségszolgáltató Szervezetek Szövetsége, 2019, 44–79. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

⁹ Balogh László: Gazdagítás, dúsítás, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségszolgáltató Szervezetek Szövetsége, 2019, 237–250. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.); Balogh László: *Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai. Kézikönyv az egyéni tehetségfejlesztő programok kidolgozásához és megvalósításához*, Debrecen, Didakt Kiadó, 2016. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.); Balogh László: A komplex tehetségfejlesztő programok kidolgozásának tartalmi szempontjai, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségszolgáltató Szervezetek Szövetsége, 2019, 210–235. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

személyiség komplex fejlesztése szempontjából is igen lényeges: mind további ismereteit, mind érzelmeit, lelki erőforrásait könnyebben tudja mozgósítani annak mentén, a képességek magasabb szintje így elérhetőbbé válik. Nagy László (1857–1931) munkássága a gyermeki érdeklődés sokrétű szerepének kiemelésével igen meghatározó. A személyiségfejlődés mentén az érdeklődés értékes kibontakozása szerinte leginkább abban mutatkozik meg, ahogyan az érzékszerveken keresztül benyomásokon túl óvodáskorban már egyre inkább a tevékenységek általi kapcsolódás valósulhat meg, majd iskoláskorban pedig a személyre jellemző ismétlődések, állandósult tartalmi formálódás is kifejeződhet általa.¹⁰ E belső elköteleződést követve tükröződhet leginkább az egyén sajátos belső világa és lelki ereje, ami segítséget nyújt abban is, hogy az adott tematika minél teljesebben megismerhető legyen számára, s annak mentén új összefüggések is felfedezhetők legyenek, új alkotásai születhessenek.

Nagy László kortársaként, egyúttal Karunk székhelyének, Nagykőrös városának szülöttként Dóczy Jenő (1881–1937) munkássága is a személyre hangolt figyelem szerepére építkezik: *A tehetség és az iskola – A szellemi tehetségek fokának és irányának figyelembe vétele az oktatásban* című munkája a lélekben bontakozó különbözőségekre fókuszál. E hajlamokat fontos „kifejlésre segíteni”, amelyhez szerinte az „individualizáló nevelés”¹¹ nyújt segítséget.

Nagy László gyermeki érdeklődésre, s általa a gyermeki személyiség belső világára hangolt szemléletét tanítványai is tovább bontakoztatták, egyúttal további vonatkozásait is kiemelték. Többek között megerősítést nyert, hogy a közvetlen tapasztalatokon túl a gyermeki megismerést intuíció és beleélés is kíséri, s mindez „a teremtőerő, az új gondolat, a felfedezés, a művészi alkotás forrása”.¹² E megérzés és ráhangolódás tehát ugyancsak jobban elmélyíthető abban az irányban, ami az érdeklődéssel is összhangban áll, így további összefüggésrendszer tárulhat fel az egyén számára. Mindezek pedig rámutattak arra is, hogy az érdeklődés gyökerezéséhez ugyancsak az elmélyülés, a ráhangolódás vezet közelebb: „Senki sem tudja, hogy ösztönös érdeklődése vagy értékelése miért vonja őt ebbe és nem más irányba. Ebben a tudattalan régióban dolgozik a teremtő élet [...] akarata. A tanító megértése akkor teljes, ha úgy vezet, hogy magát vezettetni ezektől az erőktől.”¹³

A legjobb képességek kibontakoztatásához kapcsolódóan láthatjuk tehát, hogy a személyes elköteleződés, a kitartó bevonódás igen lényeges meghatározók, közvetlen összefüggésben állnak az érdeklődéssel. Ennek egyéni hangolódásait követve és

¹⁰ Nagy László: *A gyermek érdeklődésének lélektana*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1982.

¹¹ Tóth László: *A tehetséggondozás és kutatás története*, Debrecen, Didakt Kiadó, 2013, 118–119. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

¹² Domokos Lászlóné – Blaskovich Edit: *Alkotó munka az Új Iskolában*, Budapest, Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügyi Társaság, 1934, 76.

¹³ Domokos Lászlóné: Nagy László jelentősége a pedagógiában, *A Gyermeke – Nagy László emlékére*, 1932, 48. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

azoknak teret adva a tehetségsegítés is teljesebbé válhat¹⁴, mindebben pedig további kiteljesítést segít, ha az út forrásaként a Teremtő akaratára tekintünk. Ha a pedagógusok szintén a gyermek számára rendelt út járását törekszenek segíteni, s a benne lévő, számára ajándékkul szolgáló képességekre építkeznek, azokat gyarapítják, úgy az evangéliumi üzenetet¹⁵ is követve szolgálhatják a gyermek fejlődését és tehetik teljesebbé azt. „Jó pedagógusként hozzá kell segítenünk tehetséges tanítványainkat ahhoz, hogy természetesen viszonyuljanak különleges adottságaikhoz, legyenek kitartók a kudarcaikban és tekintsék tehetségüket olyan kiváltságnak, amelynek azért lehetnek birtokosai, hogy általa hasznossá váljanak az őket körülvevő közösségben. Tehetségük hasznosításával végső soron Teremtőjüknek tartoznak. A tehetség gyakorlati művelése, csiszolása, közösségi hasznosítása magasabb szintre emelve, a hálálaadózat értékes, keresztyén kifejezési formája.”¹⁶

Kitartás mint lelki erő és kiteljesedés

A tehetségek motivációs jellemzői, mint a kivételes érdeklődés, a kitartó munkavégzés, az energikusság, a lelkes és elmélyült témakibontás, fontos és meghatározó húzóerőt nyújtanak számukra ahhoz, hogy a lehető legmagasabb szintű és minőségű eredményeket érhessék el. A Magyarországi Református Egyház köznevelési intézményeiben végzett kutatás alapján a „református tehetségeknek”¹⁷ igen lényeges része a magas szintű kognitív képességeken túl a „magas lelkierő” és a feladatok iránti elköteleződés. Ramón y Cajal Nobel-díjas idegkutató szavai ugyancsak megerősítést nyújtanak ezen út megtételéhez kapcsolódóan a kitartás szerepéről: „minden nagy mű a türelem és a kitartás gyümölcse, kiegészítve hónapokon, sőt éveken keresztül bizonyos tárgyra irányított szívós figyelemmel. [...] A tudományos vállalkozásnál az akarat kemény fegyelmezettsége és valamennyi képességnek a vizsgálati tárgy szolgálatába állítása fontosabb, mint a szellemi tehetség.”¹⁸ A tehetségesség mint lelki erő, ami a kitartást, a hosszú távon való bevonódást lehetővé teszi, ezáltal olyan felismerésekhez segít, amelyek csak ezen elmélyült, kitartó elköteleződés által valósulhatnak meg. „Az erő tehát a kiválóság lehetősége, amely lehetővé teszi a jó teljesítményt.”¹⁹

¹⁴ Lásd: Pap Ferenc – Fehér Ágota: Tehetségsegítés a hit támaszával – személyre hangolt figyelem mint a tehetséggondozás forrása, *Magyar Református Nevelés*, XXII. évf., 2021/1, 18–28. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

¹⁵ A talentumok példázata (Mt 25,14–30) alapján.

¹⁶ Kádár Péter: Hozzájárulás a tehetség fogalmának biblikus értelmezéséhez, *Magyar Református Nevelés*, XVII. évf., 2020/2, 9. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

¹⁷ Ábrám Tibor – Sarka Ferenc: Tehetségkereső és -fejlesztő programok a Magyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeiben, *Különleges Bánásmód*, II. évf., 2016/2, 89–96. <https://doi.org/10.18458/KB.2016.2.89> (Letöltés: 2025. július 12.)

¹⁸ Cajal, Santiago Ramon y: *Tudományos kutatásra vezérlő kalauz*, Budapest, Novák Rudolf és Társa, 1930, 39.

¹⁹ Jávor Rebeka – Révész György – Séra László – Szabó János: A tehetség változó koncepciói, *Magyar Pszichológiai Szemle*, LXXVI. évf., 2021/2, 261. <https://doi.org/10.1556/0016.2021.00006> (Letöltés: 2025. július 12.)

H. Révész Margit megfogalmazása szerint a tehetségek világára jellemző „intenzitásbeli tényező a nagyobb szellemi energiában nyilvánul meg, amelynek folytán az illető aktivitása tágabb körű, mint az átlagemberé”.²⁰ E lelki erő járul hozzá ahhoz, hogy az egyén képes tartósan képességeit, lehetőségeit optimálisan, maximálisan kihasználva dolgozni. Mindez pedig az intelligenciától függetlennek tekinthet, hiszen kialakulásában egyaránt szerepet játszanak energetikai, motivációs és értékrendbeli tényezők, feszültségszabályozó mechanizmusok, az alkalmazkodás képessége, tehát veleszületett és a szocializáció folyamatában alakuló tulajdonságok, készségek is.²¹

A kitartás lelki erőforrást jelentő szerepe segítségül szolgál a tehetségesség mint fejlődési potenciál²² kibontakoztatásához, vagyis az ajándékként kapott, a személyben hordozott képességek mentén a legteljesebb eredményesség megvalósításához. Csermely Péter „a Lélek által való nemesedés”²³ szolgáltatásként utal a tehetségek kibontakozására, amellyel ugyancsak megerősíti a hitbeli érintődés szerepét. Mindez szoros összefüggésben áll a világ megismerésére, és ezáltal a teljesség megértésére törekvéssel, ami a hit által valósulhat csak meg.²⁴

„A tehetség lényege szerintem, hogy mindig ad újat az embernek, éppúgy, mint a Teljesség megismerése. Dimenziókban ad újat, újra és újra megdöbbszent a mélységeivel. Mikor úgy érzed, hogy végre kényelmesen mozogsz egy általad megismert dimenzióban: egyszerre csak egy újabb mélység tárul fel, és ez a folyamat olyan végtelen, mint a Teljesség maga. [...] Amikor elhagyjuk a nem fontos dolgokat, sokkal boldogabbak, könnyebbek leszünk... Ez együtt jár azzal, hogy az életünkben egyre közelebb kerülünk a Teljességhez. [...]

A tehetséggondozás is akkor van a helyén, ha az ember felkészül arra, hogy [...] kölcsönösen mutatunk valamit a Teljességből, ami mindenkinél más. [...] állandó rácsodálkozással élhetünk a világban, megláthatjuk, hogy az mennyire gyönyörű, milyen sokat ad nekünk, és micsoda alázattal kell viszonyulni mindenhez, amivel találkozunk.”²⁵

Csermely Péter szavai nyomán is érezhetjük, hogy a tehetség elmélyülése, kitartó feltáró munkája és átgondoltsága csak kellő időt rászánva valósulhat meg, ám ekkor egymást is erősítő, új összefüggéseket is megtaláló felismerések születhetnek, a lényeglátás tisztábbá válhat. Mindezen túl különös fontossággal bír egymás értékeinek

²⁰ Herskovits Mária: Elméleti alapok a tehetségről, in Herskovits Mária – Ritoók Magda (szerk.): *Tehetségek vonzásában*, Budapest, Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület, 2013, 72. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

²¹ Uo., 74.

²² Balogh–Révész: *Tehetségmodellek mint a fejlesztő programok kiindulási alapjai*, 46.

²³ Csermely Péter: Ajánlás, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019, 17. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

²⁴ Németh Dávid: *Pasztorálintropológia*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L’Harmattan Kiadó, 2012, 49. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

²⁵ Fuszek Csilla: *Az ECHÁ-ról, az ETSN-ről és a Teljességről, Interjú Csermely Péter professzorral*, 2020. [Hiperhivatkozás-100](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

felfedezése és megbecsülése, hiszen kinek-kinek különbözőek az erőforrásai, a számára ajándékként szolgáló képességek rendszere, ám ha közösségként, egymást is megerősítve tekinthetünk mindezekre, az további képességekre való ráismeréséhez, s azok kibontakoztatásához is hozzájárulhat. Pedagógiai Karunk tehetségsegítő programjai ugyancsak közösséget is megerősítő komplex fejlesztő lehetőségek, pedagógusképző intézményként gondolva arra is, hogy a hallgatók hivatásuk mentén a későbbiekben gyermekcsoportok közössége számára adhatják tovább ezen értékeket.

A transzperszonális világ megismerése „mint motiváció, irányulás, keresés, törekvés, sőt felfelé törekvés és túllépési szándék”.²⁶ A tehetség is belülről motivált erre a további elmélyülésre, megismerésre, a tehetséges gyermekek fogékonyak, „jobban érdeklődnek a vallás iránt, jobban keresik az élet értelmét, és ez az érdeklődés bennük korábban kezdődik az átlagnál”.²⁷

Ez az elmélyült, ráhangolódó figyelem és kitartás, a teljesség feltárása irányában haladás az emberi szükségletek köréhez kapcsolódóan Maslow nézeteiben is megmutatkozik. „Az ember úgy épül fel, hogy az egyre teljesebb lét felé törekszik. Ez pedig arra irányul, amit legtöbben jó értékeknek, derűs nyugalomnak, kedvességnek, bátorságnak, becsületességnek, szeretetnek, önzetlenségnek és jóságnak neveznének.”²⁸ Az út az emberségesség fokozódásán túl megerősíti többek között az öröm, a felelősség, a problémákkal való bánni tudás képességét, egyúttal mindezek által a jó, a szép és az igaz összekapcsolódása is megvalósulhat. E növekedési értékekhez²⁹ hozzásegít a csend, a biztonság megélése. Ezeket az értékeket részben ugyancsak magunk fedezzük fel önmagunkban, hiszen azok már bennünk vannak, részben pedig megteremthetjük, fejleszthetjük, amennyiben a belső elmélyülésünk fokozódhat. Tehetségprogramok fontos, hogy mindezeket a lelki erőforrásokat is támasszal kísérjék, hiszen a lélekben való töltekezés egyúttal a jó képességekben való további gyarapodást, és ezen túl egy komplex programban az egyén számára nehezebb készségterületeken való fejlődés útját is megsegítik.³⁰

Ha tehát kitartással haladunk küldetéseinkben, az további megerősítést jelent lélekben, s általa „a munka hozzásegíti a keresztyén embert ahhoz, hogy elmélyítse a hitét, és még nagyobb elkötelezettséggel szolgálja Istent. [...] ezen keresztül fejzheti

²⁶ Németh: *Pasztorálanropológia*, 391.

²⁷ Fodorné Nagy Sarolta: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai-teológiai alapjai pedagógiai-pszichológiai kitekintéssel, *Sárospataki Füzetek*, XIX. évf., 2015/3, 51. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

²⁸ Maslow, Abraham: *A lét pszichológiája felé*, Budapest, Ursus Libris Kiadó, 2003, 243.

²⁹ Uo., 263.

³⁰ Komplex tehetségprogramok legfőbb pillérei: 1. a tehetséges gyermek erős oldalának támogatása, 2. a tehetséges gyermek gyenge oldalainak fejlesztése, 3. „megelőzés”, „légkörjavítás”, társas kapcsolatok fejlesztése, 4. olyan területek támogatása, amelyek közvetve befolyásolják a tehetség kibontakozását, biztosítva a pihenést, feltöltődést. vö. Balogh László: A komplex tehetségfejlesztő programok kidolgozásának tartalmi szempontjai, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019, 210–235. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

ki a hívő ember Isten iránti hűségét és háláját”.³¹ A feladatok mentén való kitartás szolgál tehát segítségül ahhoz, hogy „azzá váljunk, aminek [Isten] alkotott”.³²

Pedagógusként mindennek tudatosításához fontos megállásra és átgondolásra serkentünk a diákokat: egy-egy küldetés után mivé válhattunk, milyen üzeneteket hordozott az számunkra ahhoz, hogy immár újabb készségeinket is megtapasztalhattuk általa. Kellő időt szánva az elmélyülésre és mindennek tudatosítására, maguk a megélt helyzetek jelentik a formálódás lehetőségét, általa pedig a jobbá válás, a magunkban hordozott, ajándékként kapott képességek kibontakoztatásának lehetőségét is. A tehetséggondozás így ennek az adott küldetés közben megélt tapasztalásnak megerősítésével is támaszt kap, s a pedagógusnak tehát sokkal inkább fontos megállásra biztatni, türelemmel kísérni, hiszen mindezek is hozzájárulnak ahhoz, hogy a következő hasonló helyzethez minőségileg magasabb szintről lépünk, majd ismét újabb készségeinket erősíthettük meg általa.

„Napi munkánk lényegében istentisztelet: azt az Istent tiszteljük, aki elhívott és felkészített minket rá. ... Isten különféle tehetséget és ajándékokat ad nekünk, hogy azt tegyük egymásért, amit ő akar tenni értünk és általunk.”³³ Ebben az összefüggérendszerben a messzebbi cél irányában való kitartás is magasabb rendű értelmet kaphat, s általa a cél útjához újabb lelki erő meríthető.

Bizalom és kötődés mint a kibontakozás forrása

A tehetségről alkotott elméletek fejlődési potenciálként³⁴ is tekintenek a tehetséges-ség lényegére, ezzel megerősítik, hogy a legjobb képességek kibontakoztatásához kapcsolódóan személyiségfejlődési vonatkozásokat is fontos átgondolni. A magasabb életkori szakaszok élményei közvetlen kapcsolódásban állnak a korábbi szakaszok élményeivel, egyúttal a személyiségfejlődés akkor tekinthető kedvezőnek, ha egyre magasabb összerendezettség kíséri mind kognitív, mind érzelmi vonatkozásban.³⁵ Kisgyermekkel és kisiskolásokkal foglalkozó pedagógusok számára lényegesebb üzenetekként szolgálnak mindezek: fontos, hogy értő és érző kapcsolódással forduljanak a gyermekek felé, különösen a bizalom megtámogatásával, ami a személyiségfejlődés bölcsőjében, majd minden későbbi életkorban is nélkülözhetetlen a kibontakozáshoz.

³¹ McGrath, Alistér: *A keresztyén hit*, Budapest, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 2007, 271.

³² Keller, Timothy – Alsdorf, Katherine Leary: *Hivatás és elhívás*, Budapest, Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó, 2025, 41.

³³ Uo., borító és 30.

³⁴ Balogh–Révész: *Tehetségmodellek mint a fejlesztő programok kiindulási alapjai*, 46.

³⁵ vö. Tóth László: Dabrowski érzelmi fejlődésmélete, *Tehetség*, 2011/1, 3–4. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

Bühler veleszületettnek tekinti az „alapvető bizalom”³⁶ mértékét, ami egyénenként különböző. „Ezzel azt a képességet jelöli, hogy az újszülött a rázúduló ingerekkel, majd később a felelősséggel hogyan tud megbirkózni, örömteli kihívást jelent-e számára vagy fenyegető veszélyt. Az aktivációs szintet, a mozgósítható energiamennyiséget tartja a későbbi teljesítőkészség legjobb előrejelzésének.”³⁷ A magasabb aktivációs szint magasabb bizalmi készséggel társulva egyúttal abban is segítséget jelent, hogy a környezet ingereihez aktívabban kapcsolódhasson az egyén, nyitott, befogadó legyen a világ megismerése irányában, s mindez tehát azt is megsegíti, hogy a felfedezés örömet nyújthasson számára. Egészséges fejlődés során a gyermek öt éves kor körül a teljesítményhelyzetekhez másképp kezd viszonyulni: ekkor „fedezi fel a világ feladatvonatkozásait, és ezeket sajátjának tudja megélni”³⁸, mindez pedig szükséges ahhoz, hogy kitarva abban, a lehető legjobb képességeivel minél eredményesebb megoldásokat találjon azokban.

Erikson személyiségfejlődésről alkotott elméletében³⁹ ugyancsak kiemelt szerepet szán a bizalomnak. Mind az első életszakaszban, mind a későbbi társas kapcsolatokat is tekintve a bizalom forrása a ráhangolódó gondoskodásban rejlik szerinte, annak megélése szükséges hozzá, hogy az egyén érezze, van, aki követi az ő jelzéseit, a szükségletei fontosak valakinek, s törekszik a számára megfelelő út megtalálására az élethelyzetekben. Ha a bizalom élménye megtapasztalható egy ilyen türelemmel kísért társhoz való kapcsolódásban, akkor erre épülve tud megalapozódni ezután a személyben az az élmény is, hogy ő maga fontos valakinek, tehát önmagában is bízhat, hiszen van benne érték. Ez az önbizalom később további felfedezésekhez, kitaró elmélyüléshez segítheti őt magát is, hiszen megőrzi annak élményét, hogy akár nehézség ellenére is van mire építenie önmagában.

A későbbi teljesítményhelyzetekben való kitaró helytállás alapjai is mindezek, egyúttal „a bizalom a hit képességévé válik [...] a bizalom tehát a hit interperszonális vetülete”.⁴⁰ Felidézve a bibliai üzenetet: „A hit pedig a remélt dolgokban való bizalom, és a nem látható dolgok létéről való meggyőződés.” (Zsid 11,1) A hit forrása tehát arra az időszakra köthető, amikor el tudjuk különíteni magunkat a külvilágtól, valamint ennek nyomán a külvilágról egy belső lenyomatot alkotva, a tapasztalatainkat ezzel a belső lenyomattal vetjük össze. A pszichoanalízis alapján „a valóság tudatos észlelése nyomán a hit-funkció hozza létre a külső világot leképező belső pszichikus realitást a tudatban [...] mindent, amivel csak találkozunk, a hit által tekinthetünk valóságnak”.⁴¹

A bizalom élménye lélekben megtartó erőként kísért akkor is, ha a valóság megterhelő, s reménységgel járul hozzá a kitarás képességének gazdagítása, a tehetség

³⁶ Herskovits: *Elméleti alapok a tehetségről*, 75.

³⁷ Uo., 75.

³⁸ Uo.

³⁹ Erikson, Erik H.: *Gyermekek és társadalom*, Budapest, Osiris Kiadó, 2002, 243–271.

⁴⁰ Németh: *Pasztorálanthropológia*, 33.

⁴¹ Uo., 45.

kibontakozása útján. Ha minderre építkezni tudunk, s a keresztyén nevelés ebben bizonyosan támaszul szolgál, az „értelemtaláláshoz segít”⁴², megérteni többek között, hogy az életünk értelme születésünk előtt már jelen volt, s „a hit mint megélt szeretet”⁴³ munkálkodik életünkben. Általa megérthetjük továbbá, hogy a létezés sokkal fontosabb, mint a birtoklás, s hogy az egyéni tehetség megmutatkozása kapcsán egy versenyhelyzetben is sokkal lényegesebb személyes elmélyüléssel és bevonódással arra törekedni, hogy az ajándékként kapott képességeinket kibontakoztassuk, ezzel küldetésünket valósítsuk meg minél magasabb szinten. Ha „megértjük ezt a tervet és elköteleztettek vagyunk ennek megcselekvésében, ez az Isten szerinti kiválóságra való törekvés [...], melynek forrása az] egyéni odaszánás”⁴⁴.

A tehetséggondozáshoz kapcsolódóan a keresztyén nevelés a bizalom szerepének megerősítésével tehát „létének belső magvához vezeti el az embert”⁴⁵, annak megismeréséhez, hogy mi a célja Istennek az életünkkel.⁴⁶ E megismerés és átgondolás kellő időt igényel, elmélyülést, kitartást, amelyben „a vallásgyakorló ember többlete [...] a végtelenre nyitott kogníció”⁴⁷. A világ megismerésére, a tudás gyarapítására a tanulás és a hit kapcsolódásaként tekinthetünk, mindennek pedig hű példája mutatkozik meg az *Imádkozva és dolgozva* iránymutatásában, amely már századokon át közvetlenül szerepet játszik a református kollégiumi tehetséggondozásban. Ez az ősi szabály is rámutat: a teljességhez e két tényező együttesen szükséges. Az Istennel való párbeszéd által maradhatunk vele kapcsolatban, s Isten iránti tiszteletünk fejezhető ki azáltal, ha feladataink végzése közben hozzá fohászkodunk. Munkánkhoz kezdve és annak során így hűek maradhatunk a szövetség iránt, amely az emberrel kötöttett.⁴⁸

A hitben és a tudásban egyaránt folyamatos fejlődés szerepét a református karakter sajátosságai között Békési Sándor gondolatai is megerősítik: az elmélyülés igénye befogadóvá tesz a megismerés, a tudás gyarapítása irányában, amely pedig nem választható el a hit szerepétől, hiszen a keresztyén ember a világ működésében is

⁴² Fodorné Nagy: *A tehetséggondozás és differenciálás bibliai-teológiai alapjai pedagógiai-pszichológiai kitekintéssel*, 51.

⁴³ Finze-Michaelsen, Holger: *Szeretet nélkül semmi vagyok – A Szeretet himnusza*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2013, 147.

⁴⁴ Ábrám Tibor: Tartalom, forma és belső hajtóerő – adalékok a református intézményes nevelés keretrendszeréhez, in Kalkman, Bert – De Kool, Rieke – Roeleveld, Evert (szerk.): *A keresztyén pedagógia esszenciája*, Budapest, Református Pedagógiai Intézet – OGO – Driestar Educatief, 2012, 86. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

⁴⁵ Fodorné Nagy Sarolta: *A keresztyén nevelés mai szempontjai*, Magyar Népfőiskolai Collegium, é.n. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

⁴⁶ Kalkman, Bert – De Kool, Rieke – Roeleveld, Evert (szerk.): *A keresztyén pedagógia esszenciája*, Budapest, Református Pedagógiai Intézet – OGO – Driestar Educatief, 2012.

⁴⁷ Paul Tillich gondolatát utalja Bagdy Emőke: *Az eltűnt remény nyomában*, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2022, 41.

⁴⁸ Busch, Eberhard: *Református – egy felekezet arculata*, Budapest, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 2008, 119–120.

megtalálja az eredendően meghatározó isteni rendet. A keresztyén embert a tökéletesedés elve, lehetősége hajtja élete teljességében.⁴⁹

Mindezen lelki támasztékok, az elmélyülés, a rend, az egyre jobbá, teljesebbé formálódás törekvése, a tudásban és hitben való gyarapodás a keresztyén pedagógus tehetséggondozásban betöltött szerepének értékes kísérői. Fontos kapaszkodót jelentenek a gyermekek oktatása-nevelése során az egyén számára meglévő erőforrásainak, legjobb képességeinek kibontakoztatásában, mind elért eredmények tudatosítása és az értük való hálaadás, a kegyelem, a gondoskodás megélése során, mind pedig további eredmények megvalósulásának háttérében is értékes segítséget nyújtanak. Karunk tehetségsegítő tevékenységei által ugyancsak arra törekszünk, hogy a képességek fejlesztése a hitbeli érintődéssel egységben pedagógushallgatóink hivatásának útján gyermekek tehetséggondozásának szolgálatát is meggazdagíthassa.

Irodalomjegyzék

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, [Link](#)

Ábrám Tibor – Sarka Ferenc: Tehetségkereső és -fejlesztő programok a Magyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeiben, *Különleges Bánásmód*, II. évf., 2016/2, 89–96. <https://doi.org/10.18458/KB.2016.2.89>

Ábrám Tibor: Tartalom, forma és belső hajtóerő – adalékok a református intézményes nevelés keretrendszeréhez, in Kalkman, Bert – De Kool, Rieke – Roeleveld, Evert (szerk.): *A keresztyén pedagógia esszenciája*, Budapest, Református Pedagógiai Intézet – OGO – Driestar Educatief, 2012, 84–90. [Link](#)

Bagdy Emőke: *Az eltűnt remény nyomában*, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2022.

Balogh László – Révész György: Tehetségmodellek mint a fejlesztő programok kiindulási alapjai, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019, 44–79. [Link](#)

Balogh László: A komplex tehetségfejlesztő programok kidolgozásának tartalmi szempontjai, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019, 210–235. [Link](#)

Balogh László: Gazdagítás, dúsítás, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019, 237–250. [Link](#)

Balogh László: *Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai. Kézikönyv az egyéni tehetségfejlesztő programok kidolgozásához és megvalósításához*, Debrecen, Didakt Kiadó, 2016. [Link](#)

Békési Sándor: A református karakter, *Confessio*, 2018/1. [Link](#)

Busch, Eberhard: *Református – egy felekezet arcúlat*, Budapest, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 2008.

Cajal, Santiago Ramon y: *Tudományos kutatásra vezérlő kalauz*, Budapest, Novák Rudolf és Társa, 1930.

Csermely Péter: Ajánlás, in Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019, 17. [Link](#)

Domokos Lászlóné: Nagy László jelentősége a pedagógiában, *A Gyermek – Nagy László emlékére*, 1932, 37–53. [Link](#)

Domokos Lászlóné – Blaskovich Edit: *Alkotó munka az Új Iskolában*, Budapest, Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügyi Társaság, 1934.

⁴⁹ Békési Sándor: A református karakter, *Confessio*, 2018/1. [Link](#) (Letöltés: 2025. július 12.)

- Erikson, Erik H.: *Gyermekkor és társadalom*, Budapest, Osiris Kiadó, 2002.
- Finze-Michaelsen, Holger: *Szeretet nélkül semmi vagyok – A Szeretet himnusza*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2013.
- Fodorné Nagy Sarolta: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai-teológiai alapjai pedagógiai-pszichológiai kitekintéssel, *Sárospataki Füzetek*, XIX. évf., 2015/3, 33–58. [Link](#)
- Fodorné Nagy Sarolta: *A keresztyén nevelés mai szempontjai*, Magyar Népfőiskolai Collegium, é.n. [Link](#)
- Fuszek Csilla: *Az ECHÁ-ról, az ETSN-ről és a Teljességről, Interjú Csermely Péter professzorral*, 2020. [Link](#)
- Gál Márk: „Nem magunkért, hanem a magyar társadalomért tesszük.” A Magyarországi Református Egyház Oktatási Szolgálat, *Reformátusok Lapja*, LXIX. évf., 2025. szeptember 17. [Link](#)
- Herskovits Mária: Elméleti alapok a tehetségről, in Herskovits Mária – Ritoók Magda (szerk.): *Tehetségek vonzásában*, Budapest, Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület, 2013, 66–79. [Link](#)
- Jávor Rebeka – Révész György – Séra László – Szabó János: A tehetség változó koncepciói, *Magyar Pszichológiai Szemle*, LXXVI. évf., 2021/2, 259–290. <https://doi.org/10.1556/0016.2021.00006>
- Kalkman, Bert – De Kool, Rieke – Roelvelde, Evert (szerk.): *A keresztyén pedagógia essenciája*, Budapest, Református Pedagógiai Intézet – OGO – Driestar Educatief, 2012.
- Kádár Péter: Hozzájárulás a tehetség fogalmának biblikus értelmezéséhez, *Magyar Református Nevelés*, XVII. évf., 2020/2, 5–10. [Link](#)
- Keller, Timothy – Alsdorf, Katherine Leary: *Hívás és elhívás*, Budapest, Harmat Kiadó–Kálvin Kiadó, 2025.
- Maslow, Abraham: *A lét pszichológiája felé*, Budapest, Ursus Libris Kiadó, 2003.
- McGrath, Alister: *A keresztyén hit*, Budapest, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 2007.
- Nagy László: *A gyermek érdeklődésének lélektana*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1982.
- Németh Dávid: *Pasztorálanthropológia*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2012. [Link](#)
- Pap Ferenc – Fehér Ágota: Tehetségszolgálat a hit támaszával – személyre hangolt figyelem mint a tehetséggondozás forrása, *Magyar Református Nevelés*, XXII. évf., 2021/1, 18–28. [Link](#)
- Pap Ferenc: Éljen, növekedjék, virágozzék! 30 éves a Nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Kar, *Nagykőrösi Önkormányzati Hírek*, XV. évf., 2020/43, 1. és 15. [Link](#)
- Pusztai Gabriella: *A vallásosság nevelésszociológiája, Kutatások vallásos nevelésről és egyházi oktatásról*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2020. [Link](#)
- Tóth László: *A tehetséggondozás és kutatás története*, Debrecen, Didakt Kiadó, 2013. [Link](#)
- Tóth László: Dabrowski érzelmi fejlődésmélete, *Tehetség*, 2011/1, 3–4. [Link](#)

A tanulmány szerzője:

Dr. Fehér Ágota egyetemi docens

Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar

Pedagógusképző Intézet

feher.agota@kre.hu

<https://orcid.org/0000-0002-6671-8563>